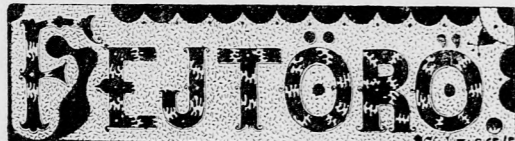

nekik. Zengett a zene, ének, járta a táncz, de ezúttal nem «kivilágos kivirradtig», hanem csak délután négy óráig, mert a kéréllhetetlen gőzös nem várat magára. Szívükben szép emlékekkel, ajkaikon hazafias nótákkal zónáztak tehát vissza Pécsre a derék diákok.

Krüger Viktornak, a nagyváradi áll. főreál igazgatójának, a neves fizikusnak negyedszázados tanárkodását meleg, bensőséges módon ünnepelte az intézeti ifjuság e hó 22-én. Az ifjak elénekeltek a Hymnuszt, aztán Madaras Elek tanár meglátó beszédében köszöntötte a jubilálót, kifejtve, hogy a mily küzdelmes a tanári pálya, ép oly megnyugtató. Krüger igazgató elérékenyülten csak arra kérte a tanári kart, legyen továbbat is segítségére munkájában. A nagy diákok nevében Müller Emil VIII. o. t., a kicsinyek nevében Andor Elek I. o. t. intézett beszédet az ünnepelthez.

A szegedi főgimnázium önképzőköre május 21-én tartotta zárógyűlését, melyet nagyon megrövidített az intézet felett lebegő gyász. (Frank Ferencnek, a kegyesrend érdemes főnökének hirtelen jött halála.) Kihirdették a pályadolgozatok eredményét, melyek eme tételeket ölelték fel: «Miért kötelességünk hitünkhöz ragaszkodni?»; «A hazafias érzés jellemző sajátosságai Vörösmarty, Petőfi, Arany és Tompa költeményeiben»; «Vörösmarty «Eger»-je a hazafiúi erények szempontjából»; «Arany és Goethe mint balladaköltők»; «Horatius erkölcsi és életnézetei»; «A görög történetírás története»; «Magyarország hatása az európai államokra az Árpád-ház kihaltáig»; «A légkör víztünetnépei». A jelentésből kitűnt, hogy a pályázók 16 jutalmat nyertek; legtöbbet Martini Lajos, Szárnyas Kálmán és Traum Péter VIII. osztályú tanulók. Ezzel aztán rítetett a zárókó a szegedi gimnázium önképzőkörének ez idei működésére, melyről e rovatban oly gyakran volt alkalmunk beszélni.

A szamosújvári áll. főgimnázium önképzőköre szintén befejezte esztendei pályáját. Végbement a szokásos versenyszaválás, melyben komoly költeményrel Máthé Gyula VIII. o. t. (Ábrányi Emil: «Keresem az Istent»), víg költeményrel Sófalvi Zsombor VIII. oszt. t. győzött Kürthy Emilnek «A komikus» című monológiát adván elő. A három pályatételre tíz mű érkezett be; a «Bajza, mint kritikus» díját Porde Gyula VIII. oszt. tan. nyerte el, Papp Gyula VIII. oszt. tan. költeményeiret kapott jutalmat, míg a «Buda halála nyelve nyelvtani szempontból» tétel jutalomdíja nem volt kiadható.

Jellege: Fejtörő az elme sportja.

Rovatvezető: Csizsár József

Számtani kérdés:

Egy szántóföld hossza kétszer akkora, mint szélessége. Egy másik szántóföld, mely 50 méterrel hosszabb és 10 méterrel szélesebb, 6800 négyzetméterrel nagyobb területű. Mekkora a hossza és szélessége egyiknek-egyiknek?

Földrajzi kérdés:

Mi a neve Spanyolország azon terméke, a tartományának, a mely a Sierra Morena és a Földközi-tenger között terül el? Olajfa, gesztenye, déligyümölcs s örökzöld tölgycsok mellett terem a gabona, czukornád és pamut. A mórok alatt különösen virágzott.

Történelmi kérdés:

Mi a neve azon humanista írónak, a ki II. Lajos királynak nevelője volt? Magyarországon már a XV. század végén megfordult; 1058-ban II. Ulászló gyermekei nevelőjéül hívta, minek folytán állandóan hazánkban telepedett meg. Váci, később pozsonyi prépost lett; 1522-ben győri püspökké nevezetett ki. Megfejtési határidő június 11.

A 21. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése:

Számtani kérdés: A tört. Földrajzi kérdés: Bachna-patak. Történelmi kérdés: Hofer András, Mantuában lőtték föbe. Természettudományi kérdés: A vesszős fagyal (ligustrum vulgare). Képrejtőny: Abruclánya.

Helysesen fejtették meg: Halmi Gyula, Stern Béla, Lukhaub Gyula, Gerstlauer Albert, ifj. Sükei Antal, Fábrián József és Gáspár, Benisch Arthur, Giczey Lajos, Krumm Ödön, Gretzmacher Dezső, Eisler József és Alfréd, Hübnér János, Havas Gyula, Gránitz Géza, Herresbacher Dénes, Wermes Pál, Buzáth Jenő, Stodola József, Kurecz Ede, Knapp Gusztáv, Lichtenstern Béla, Mikó József, Fischer Ernő, Lányi János, Kállai Béla, Blumschein Henrik, Török Andor, Hodács Agost, Rosenfeld Richard, Kurimay Mihály, Vértes József, Horváth Dezső, Andriška Emil, Wollner Ernő, Szécskay Dezső, Beck István és Pál, Pintér Miksa, Benedek István, Böhm Gyula, Schwarcz Dávid, Reisz Lipót, Strausz Andor, Schmid Károly, Alliquander Ödön, Reiser Sándor, Grimm Aladár, Kárász Géza, Miróczky Arpad, Teesz Lajos, Puskás Endre, Kepes Olivér, Kovács Lajos, Róth Béla, Zelnik István, Wagner Rezső, Techet Károly, Péter Károly, Fiedler Kálmán, Bátori Oszkár, Tománóczy József, Finály Arpad, Kirchner Gyula, Blum Rezső, Schlesinger Ferenc, Farkas Tivadar, Slákovits Gergely.

A kitűzött jutalmat, a «Külföldi lant» (magyar költők műfordításai) című kötetet Puskás Endre unitarius főgimn. VI. oszt. tan. nyerte el Kolozsvárt.

SZERKESZTŐI TELEFON.

K. E. A gimnázium V-ik osztályát azért mondják nehéznek, mert a felsőgimnázium alaplépcsője, hol a «magasabb szellem» légkörébe jut a tanuló. Ez a «nehézség» különben csak mondvaesinált dolog. Minden osztály a tanításnak egy-egy lépcsőfoka; e lépcsőfokok nem állanak oly ijesztő magasságban egymás fölött, hogy az igyekvő diák serény lábával föl nem hághatna rajtuk. — T. S. Nagykőrös. Úgy látszik, feleletünket félreértette. Gallizismus = francziás szófűzés, francziás mondatfordulat a magyar stílusban, mely szintűgy ellensége a magyarosságnak, mint a latinizmus, graecizmus vagy germanizmus. — 1943. sz. előfizető. Költeménye, melyet szomorú véget ért unokatestvérének halálára írt, valóban mély érzést és fájdalmat tükrözött; ánde annyi benne a kifejezési és verselési hiba, hogy legjobb akaratunk mellett sem hozhatjuk. Ezzel korántsem akarjuk magát büsíteni; higgye meg, szívének mély érzelmével jobban és szebben adózik a kegyeletnek, mint gyöngye költeményével. — G. E. Nagykikinda. A jég azért uszik a vizen, mert fajsúlya kisebb a vízénél. — Napoleon. Bizony a szerkesztésnek bokros és sokoldalú munkájában mi sem eshetik meg könnyebben, mint hogy egy szimpla V helyett egy dupla W szalad ki az ember tollából. A kezdő író persze berzenkedik ezért, ám azt nem gondolja meg, hogy az olvasóra nézve tökéletesen mindegy, vajjon V vagy W van-e kanyarítva olvasmányja alá. E részben tehát pax nobiscum! A másik szóbanforgó elbeszélés oly gyengén volt átültetve, hogy ki kellett osztani egy munkatársunknak újból lefordítás végett s így névtelenül jelenik majd meg. Ezen rövidségéért vigasztalódjék azzal, hogy mostani pályázatunk öné nézve kedvezően ütött ki. — A többi kérdésre a jövő számban feleltünk.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	SZERKESZTI	SZERKESZTŐSÉG:
Negyed évre... 1 frt 20 kr.	D: RUPP KORNÉL	Budapest, IX., Soroksári-u. 31.
Fél évre... 2 frt 40 kr.	főgymnásiumi tanár.	KIADÓHIVATAL:
Egész évre... 4 frt 80 kr.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.	Budapest, IV., Egyetem-utca 4.
Megjelenik minden vasárnap.		Kéziratokat nem adunk vissza.

A MI ÜNNEPÜNK.

Szívükből fakadó örömmel valljuk a magunkénak. Hetek hosszat fáradoztunk a «kis esemete» dajkálásán és ime, «a kisedd mák merész sudárba szökken».

A ki látta június 8-ikának délutánján az Arany-szobor elé felvonuló diákság hatalmas phalanxját, a ki végighallgatta az ott elmondott beszédeket és szavakat, a ki megfigyelte azt a hevülő lelkesedést, mely félre nem ismerhetően lobogott az arcokon és szemekben, az minden bizonynyal elmondhatta: «Derék ifjuság, mely így áldozik nagyjaink emlékének!»

Szent igaz ez. Első sorban az ifjuság az, mely belátja agyával, de még inkább megérzi szívével, hogy nagyjaink kultusza azon erő-hatalom, mely nemzeti műveltünkben éleszt és fegyverez, ezen a földön megállandósít bennünket. Ámde mink egyéb felőlő szempontokat is látunk a június 8-iki koszorú-ünnep egyszerű tényében, melyeket mások elől tán elfödöz a külsőségek halmaza.

Ámde mi előlünk nem! Megfeszített és aggódó szemmel figyeltünk, hogy nekünk immár szívünk-höz nőtt ünnepünkben föl lássuk villanni azt a sugarat, melynek ott rezgése az egész eszmei magaslatra emeli, nagy jelentőséggel ruhazza föl.

Azt hisszük, hogy mindenki, a ki csak lapunkat ismeri, megértette annak célját. Megérthette, mert e cél nem kell gondolkozással kihüvelykeznie: ragyogó határozottsággal kifejeződik az minden, de minden egyes számában. Mi szakítottunk azzal az eltévesztett iránynyal, a mely merőben szórakoztató olvasmányokkal kívánja traktálni az ifjakat. Ez az irány igen tetszetős és nem valami veszélyes volt. Hanem hát ez a cél nem oly természetű, hogy rajta kellene megfordul-

nia egy ifjusági lap létezésének vagy nemlétezésének. Az ifjuság szelleméhez szólni, irányokat tűzni elébe, ambícióját tüzelni, önmunkásságra nevelni, egyre a jövő képét ragyogtatva előtte: ezen kell sarkallania egy ifjusági lap feladatának mindent megelőzőleg — és ez a Tanulók Lapjának hitvallása! Ennek a feladatnak részei pedig esz-közök annak a valaminek megteremtésére, melynek körvonala most még csak sejtelmesen bontakoznak ki a semmiségből. Sejtelmesen, de tényleg bontakoznak! Ünnepeinken a mi figyelő szemünk tanuja volt ennek a bontakozásnak.

Mi ez a rejtelmes valami, melynek eddig hire-hamva se volt? Kimondjuk, nem kerülgetve: Az ifjusági közélet. Félre ne értessünk! Mi az «ifjusági közélet» fogalmából elvonunk minden «politikai» elemet, nem testületi szervezkedést szorgalmazunk, hanem szellemi kontaktust, mely összeköttetésbe hozná az ország ifjuságának legkülönbözőbb részeit. Mi a mostani állapot? Képzeltetlen szakadozottság: még egy városban levő intézetek élete is bámulatos bellerjességet mutat, egyik nem törődik a másikkal és az összességnek képe olyan, mint apró, egymástól elkülönített szigetecské az áradatban.

Ennek az állapotnak vége kell hogy szakadjon: miképpen, mily eszközökkel, az részleteiben még előttünk is ismeretlen, ám a június 8-iki Arany-ünnepély kitünő módnak bizonyult.

Ezen a napon az ország ifjuságának szemereánk szegeződött, a fővárosi diákság egymástól elszakadozott tagjait egy testté egyesítettük a közös munka, a közös vállalkozás nemes jelében; az egy időben velünk ünneplő löcsei ifjuság — mely köszöntő táviratában testvéreinek szölitotta a fővárosi tanuló-népet — mintegy láthatatlan villanyszálakkal volt hozzánk forradva.

Bizony-bizony: a mi ünnepségünk a keletkező ifjúsági közélet születésnapja volt! S hogy nekünk ebben nagy részünk vala: törekvéseinknek leg-szebb jutalma. Ez és az a meglepő mértékben megnyilvánult szeretet, melylyel az ifjúság ben-nünket mindvégig körülvelt. Im, fogadják szívből jövő köszönetünket érte! A kedves löcsei ifjúsá-gnak és derék vezetőjüknek, dr. Sárfy Aladárnak pedig ez úton fejezzük ki a budapesti diákság ha-tártalan elismerését és rokonszenvét

A *Tanulók Lapja* szerkesztősege.

Ünnepségünk iránt eleitül fogva a legna-gyobb fokú érdeklődés mutatkozott. Magyaráza-tát leli ez az egész ünnepség sajátos eredetiségé-ben, mi által elütött a hasonló hivatású alkalmatossá-gok megszokott eháblonjától. Ünnepély, melynek keretébe az egész fővárosi középiskolai ifjúság be van vonva; melynek élén a magyar diákság organuma, a *Tanulók Lapja* áll; mely bizonyos varázst nyer a löcseieknek költői vonat-kozású emlékjele, a branyisztkői hegyekről szedett fenyőkoszorú által: ugyan ki látta ennek mását?

Már a kora délutáni órákban gyülekezett a budapesti középiskolák népe a református főgim-názium épületében, hol az ünnepség bevezető szakasza, az intézeti Arany-önképzőkörnek pályá-díjak kiosztásával kapcsolatos záró-gyűlése vég-bement. Más diák-csoportok a Múzeum-kertnek elülső részét szállották meg, várakozó publikum-al vegyest.

Fél öt óra tájban a Kálvin-téren feltűnt a menet. Elén a református főgimnázium szép selyemzászlaját lengette a szél, mögötte egy ter-metes tanuló a löcseiek pompás fenyőkoszorúját vitte: a koszorú két széles, aranyrojtos selyem-szalagját («A löcsei főreáliskola Arany-önképző köre Arany János emlékének») két takaros kis diák tartotta. Hosszan kigyózó sorokban vonult a százakra rigó menet, az emberek csudálkozva állottak meg és gyönyörködtek a szép látvány-ban, a tanulóknak vidám, napfényes időtől kipi-rosított orczáiban.

Az Arany-szobor előtti térség egy szempillan-tás alatt megtelt. A sokadalom czernyi közönsé-get vonzott oda, mely eleitül végig nagy áhitattal hallgatta a műsort.

Megjelentek *Demkó* Kálmán, a VIII. ker. fő-gimnázium igazgatója (volt löcsei direktor); *Mol-nár* Sándor, ev. ref. főgimnáziumi igazgató; *Pin-ler* Kálmán, kegyesrendi tanár, a kath. kör alelnöke; *Tolnay* Vilmos; dr. *Serédy*; dr. *Pru-zsinszky* Pál; dr. *Varga* Bálint; *Szekeres* Albert tanárok és a tanárvilágnak még sok tagja.

Felharsant a Himnusz, s *Kemény* Aladár jog-hallgató megkezdte mintegy 12 percig tartó al-kalmi beszédét. A napokban a törvényhozásban elhangzott maximából («Tiszteljéd, óh nemzet nagyjaidat, hogy örök életű légy e földön») in-

dúlva ki, rá mutatott a jelesek kultuszának nem-zeffentartó erejére és méltatta Arany költői génuszát. Magyarságát, a néplélek és népértelem kincseiből teremtő tehetségét, a természet és em-beri ész titkaiba behatoló szemlélődő adományát, tárgyilagosságát hangsúlyozta, ezekből fejtve ki balladának, a Buda halálának és a Toldinak je-lentőségét. Beszédét imígy fejezte be:

«A halhatatlanokat pompázatos díszszel szok-ták ünnepelni a később élő emberek. Délszaki tájaknak babérlegeteit kopárra tarolják, bódító illatú rózsák garmadáját koszorúba fűzik.

Mi se büszke babérral, se remek rózsával nem jöttünk eléd, óh Arany János!

Szerény koszorúkat tán meg is mosolygja a fényelgésen kapó, «fenyű, semmi egyéb, póre pikkelyekkel!»

Ó hadd mosolyogjon! Én elém hozhatjátok Siráznak rózsáját, Parnasszus babérját: dehog-y adom értük ezt a póre fenyűt!

Mert hogy tudjátok-e, mely földön sarjadzott ez a tobzos növény?

Branyisztkó hegyében, ott, ama lejtőkön, hol magyar dicsőségről, magyar hősiségről regél min-den szellő, hol a fenyveseknek illatköde úgy száll, mint valami áldozati tömjénfüst: magyar dicső-ségnek, magyar hősiségnek megimádására!

Tán az a gyökér is, a mely téged táplált, zöl-dellő koszorúnk! Hős vérből fogamzott, hősöknek véréből, a kik negyvenvelezben ezudar ellenség rendjét letiporva, teérted hulltak el: szentséges szabadság!

Epp azért méltó vagy, hogy helyet foglalj annak szobrán, kinek neve Arany János!

Magyar vagy — miként ő; egyszerű — miként ő; egész mivoltodat sohasem cserélő!

Illatod úgy éltet, mint minden sorocska, mit az ő áldott keze rovott halhatatlan dalba!

Örökké zöld maradsz, sohasem fakulva, mint az ő nevének tiszta fénye, varázsos lantjának örök glóriája!

A lelkes hangon előadott és szépen átgondolt beszéd rendkívül hatást keltett s a jelen voltak riadó éljenekkel jutalmazták az előadót.

Utána *Löwensohn* Imre főgimn. tanuló szavalta *Harsányi* Bélának «Emlékeztek rája» című han-gulatos költeményét, mely annak idején lapunk-ban jelent meg, s a szavalónak szép, értelmes előadása itt is érvényre emelte. *Szécskay* György ódát írt ez alkalomra, mely így kezdődik:

Ez a sok ünneplő arez mért van itt?
Miért e ritka fényes ünnepély?
Hallgassunk és a szent dal megtanít,
Hogy a kegyelet s hála ma is él.
Így ünneplik a nemzet nagyjait,
Kikről ma már csak a tettük beszél!
Harsogjon föl a háladal tehát
Es zengje minden az ő dicsdalát!

Spitzer Endre főgimn. tanuló esengő, érezes hangon szavalt és a csinos stanczak méltó hatást értek el. *Pollacsek* Alfréd főreálisk. tan. *Gyalai Pálnak* Arany János fölött tartott remek emlék-

beszédéből adott elő részletet, majd *Hegedüs* Ferenc főgimn. tanuló mély átérzéssel szavalt az «Ül Arany né gyászban» című megindító köl-teményt, mely Szávay Gyulának egyik legértéke-sebb alkotása.

Lapunk szerkesztője, dr. *Rupp* Kornél, lépett most elő, hogy letegye a löcseiek koszorúját a szobor talapatára. Beszéd kíséretében tette ezt, melyhez nem akarok díszítő jelzőket függeszteni, tartván az ő cenzurázó kezétől. Mily hatást gya-korolt az a jelenlevőkre, bizonyítja a nyomán felhangzó végeszakadatlan éljenzés, mely szolt szerkesztőnk ritka népszerűségű személyiségének is. Minden szószaporítás helyett álljon itt a be-széd egész terjedelmében:

«Az ország egyik távol vidékén levő iskolának vagyunk követői, egy lelkes intézet ifjúságának kiküldöttei, a mely iskola irodalmi körét Arany nevével ékesítette föl, hogy annak égise alatt ser-kenjen munkára, kapjon szárnyra a törekvő te-hetség, s e név varázsától merítsen lelkesedést.

Azok az ifjak, kik 25 év előtt a löcsei főreál-iskola önképző-körét Arany nevével díszítették, ma mint érett férfiak, mint a közélet jelentékeny tényezői szerepelnek társadalmi és politikai éle-tünkben s szívökben a lelkes öröm lángja ég, mi-dőn utódaik az ő nemes keresztelésüknek 25-ik évfordulóját ünneplik.

Nekem jutott a megtisztelő megbízás, hogy az ő tiszteletreméltó kegyeletük kifejezéseül ezt a koszorút Arany szobrára letegyem.

Hóst, költőt, művészt illet meg koszorú.

Ezt a koszorút a branyisztkői *hősök* poraiból fakadt fenyűk galyaiból készítették a *költők*, a ki a legnemesebbet a *legművésziebben* adta elő.

Az az ifjúság, mely még tud eszményekért lel-kesedni, meg tudja becsülni nagyjait, méltóbban nem róhatta volna le a kegyelet és hála adóját irodalmunk ama nagy alakja iránt, a kinek nevét tüzte eszményeinek lobogójára, mint e koszorú-val, a mely az ő örömmünnepén méltán megilleti e nagy költőt, kinek szobránál e pillanatban kegye-lettel állunk.

Midőn a löcsei főreáliskola önképző-köre nevé-ben e koszorút Arany szobrára leteszem, áldást kérek a Mindenhatótól arra az iskolára, a mely 25 évig eredményesen működött a közművelődés javára. Áldást kérek, hogy működését hosszú idők végeiglen folytathassa s neveljen a hazának és királynak derék, munkára serény és tette kész ifjúságot. Lebegjen fölőtte Arany szelleme, a sze-rénység, önzetlen munkásság s igaz hazafiság szel-leme, legyen ez intézet ifjúsága olyannyira igaz ember, a minő példányképe, Arany János volt.

De áldásért esedezem a budapesti középisko-lának itt egybegyűlt ifjúságára is, erre a lelkes, tiszteletreméltó ifjúságra, mely magáévá tette a testvérintézet ünnepét s eljött annak a nevében a hódolat adóját leróni a mindnyájunk által ra-jongással, szeretettel és kegyelettel tisztelt költő iránt.

S mivel minden ünnepet imádsággal kötelessé-

günk befejezni, én is imádságot mondok. Ez az imádság rövid, csak három szóból áll: Éljen a haza!»

És a *Szózat* hangjai közben a branyisztkői ko-szorú helyet foglalt Arany János szobrának talap-zatán. Harsány éljenzés közben oszlott szét az ünneplő ifjúság; éltették a *Tanulók Lapját* és szer-kesztőseget, a löcseieket stb.

Még az ünnep folyamán távirat érkezett Lö-cseről.

Rupp Kornél tanár, Budapest, Múzeumkörút, Arany-szobornál.

A löcsei főreáliskolai Arany-kör tagjai szívből üdvözlök a mai jubiláris napon a *Tanulók Lap-ját* és a budapesti tanuló-ifjúságot. Éljenek lel-kes és velünk ünneplő fővárosi testvéreink! A kör nevében *Sárfy* tanár.

Menten hasonló tartalmú sürgönynyel viszo-noztuk a szeretetreméltó megemlékezést.

A teljesség kedvéért megemlítjük még, hogy az-nap este a sikerült ünnepély örömeire kedélyes társas-vecsorára ült össze a szerkesztőség és ren-dező-bizottság, mely éjfélig nyúló, igazi magyaros zamatú vigassággá fejlődött. Dőlt a tósztok árja mindazokra, kiknek az ünnepségben részük volt s ahhoz valami vonatkozásban állottak — *more patrio*.

Ez a nap mindenha legédesebb emlékeink közé fog tartozni. M. S.

A «CYNTHIA» HAJÓTÖRÖTTJE.

Írták: Jules Verne és André Laurie.

Atdolgozta Gaal Mózes.

24

TIZENNYOLCZADIK FEJEZET.

Ágyudörgések.

Erik mihelyt kiadta a rendeletet, hogy az *Al-balrost* üldözni kell, egytálla azt is elrendelte, hogy a hajó előrészen elhelyezett ágyut meg kell tölteni, s lövésre előkészíteni. Ez természetesen hosszabb időt vett igénybe, s ez alatt az *Albalros* jöcskán előre haladt. Pompás egy hajó volt az is, most tűnt ki ebben a hajszában. Azért Erik még nem süttette el az ágyut, mert a lőtávolon kívül eső *Albalrosnak* nem árthatott. Ő is teljes gőz-erővel haladt előre, mindazonáltal a távolság az üldözött és üldöző hajók között több óra hosszan át nem esőkent.

Mindenesetre szerfölött kockázatos volt ez a merész támadás, mert rengeteg sok szénfogyasz-tással jár, s ha hogy sikertelen marad, a biztos pusztulásnak néznek elébe. Mindezt jól megfontolta Erik, s mielőtt e végső eszközhöz folyamo-dott volna, szóvá tette a hajó népsége előtt:

— Barátaim, tudjátok, hogy minő alávaló mó-don akart mindnyájunkat tönkretenni az *Albal-ros* tulajdonosa, midőn a Sein-sziget közelében levő szirteket eltüntette a térképről. Nyugton hagyjuk-e őt, hogy újabb armánykodással törjön vesztünkre, vagy üldözőbe vegyük őt, s lehetőleg

ártalmatlanná tegyük, mielőtt ő esalna minket lépre az éjjeli sötétségben? Nem titkolom előttek, hogy minő koczkázatot, sőt veszélyes ez a vállalat, ha esetleg meddő találna maradni, épen azért reátok bizom, hogy döntsétek el: üldözzük-e az *Albatrost*, vagy ne?

A matrózok egymás között halkán tanakodtak s végül megbízták Hersebom gazdát, hogy megálapodásukat adja a kapitánynak tudtára.

— A legénységnek az a kívánsága, hogy az *Alaska* üldözze tovább azt a gazembert — mondá nyugodtan Hersebom.

— Helyes! — kiáltott fel Erik. — Akkorhátelőre, hogy egéruat ne vehessen.

Mihelyt az esti homály alászálott a tengerre, az *Alaska* villamos fényét reávetette a minden áron menekülni iparkodó *Albatrosra*, hogy egész éjen át folyton szemmel tarthassák. A két hajó között a távolságmégmindignem esőkent; az *Albatros* a sarkpont felé vette útját. Másnap délen az *Alaska* 78° 21' 14" északi szélesség és 98° hosszúság alatt volt.

Az úszó jég-hegyek mind sürűbben kezdettek mutatkozni. Az *Alaska* jégtörő páncél - orrának jó hasznát vették,

mint akkor, mikor a Baffin-tengeren jöttek keresztül. Erik úgy intézte a hajó menetét, hogy az *Albatros* ne vehessen egéruat kelet felé, minden áron oldalba akarta fogni.

Most már a Tudor Brown hajója sem haladhott olyan gyorsan, minduntalan jéghegyek meredeztek ellenébe, s elül-hátul veszélyes ellenség ellen kellett védekeznie.

Erik csak várta, leste a kínálkozó alkalmat, hogy hirtelen neki szorítsa az *Albatrost* valamely jégtorlasznak.

Erik az árbozkosárból az *Albatros* minden mozdulatát figyelemmel kísérte, hogy a kellő idő-

ben intézkedhessék. Egyszer csak látja, hogy az *Albatros* egy öbölserű nyílásba háttal befordul, s úgy les a közeledő *Alaskára*, mint a vadállat a zsákmányára.

Az ifjú kapitány még le sem ért a hajó hidjára, midőn egy golyó süvített el az árbozok felett.

Így hát az *Albatros* kezdette meg az ágyuzást. — Annál jobb — mondá Erik — annál jobb, hogy ő kezdette meg.

Ágyuszóra ágyuzóval felelt ő is, de nem volt szerencsésebb, Tudor Brownnal. A golyó nem ártott az *Albatrosnak*, magasan repült el felette. Az *Albatros* második golyója két matrózt ölt meg, viszont az *Alaska* ágyuja rést ütött a hajó oldalán.

Ezenközben a két hajó félelmesen közeledett egymáshoz, hogy élet-halál harcra vívjon egymással, midőn az ágyudörgések közé távoli mennydörgés zaja vegyült. Az ég kelet felől kezdett hirtelen beborulni.

Óriási viharközeledett... Vajjon azért-e, hogy az *Albatros* elmenekülhessen?

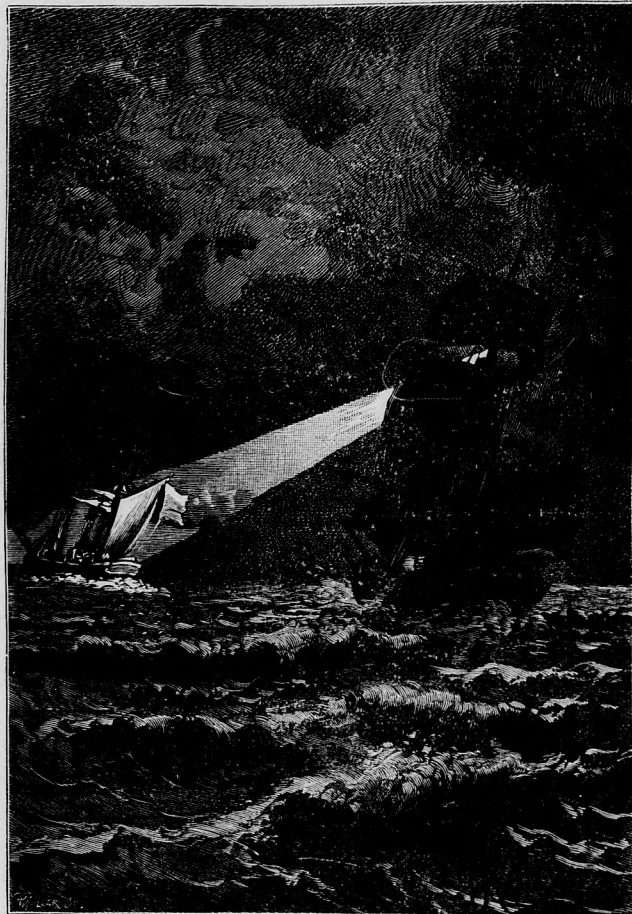
Erik szörnyen megijedt erre a gondolatra. Minden áron hozzá akart férni az *Albatros*hoz. A hajón levőket sietősen felfegyverezte, késeket,

puskákat osztogatott szét közöttük, s teljes gőzerővel rontott neki a yachtnak.

Tudor Brown folyton hátrált az *Alaska* elöl, nyilván érezte, hogy a küzdelemben neki kell a rövidebbet húznia. A nyílt tengerre akart kijutni az öbölből, hogy nyakra-főre elvitorlázzon.

Erik látszólag nem tett e szándéka ellenében semmit, elnézte, hogy az öböl kijárata felé irányítsa a hajót, de a mint épen neki vágott a kijárónak, az *Alaska* nyílsébesen, iszonyú erővel oldalba fogta az *Albatrost*.

Irtózatossá léket ütött rajta... Ezt ugyan ki nem heveri egyhamar a Tudor Brown yachtja... Az

RÁVETETTE FÉNYÉT AZ ALBATROSRA.

Alaskának nem történt semmi baja; hatalmas jégtörőjével a második támadásra készült, csak hogy erre már nem maradt ideje, mert a vihar rettentő erővel kitört.

Nem volt emberi hatalom, mely ezzel az orkánal dacolhatott volna!... A hullámok szilaj erővel csapkodtak, jégdarabok hullottak a hajóra, az árbozok recsegték-roportak, az egész hajó mintha reszketett volna minden porcikájában... A fülsiketítő zaj, a vak sötétség megremegtette volna még a legbátrabb embert is.

Az *Albatrosnak* nem volt se hire, se hamva a közelben. Ki tudja, mi történt vele? Erik belátta, hogy a harezot tovább folytatni lehetetlenség, igyekezett hajóját az öbölbe terelni, hogy ott bevárják az orkán lecsendesedését.

Nagyon tévedtek, mikor azt hitték, hogy ott teljes biztonságban lehetnek. A tenger sodró árja ez öbölbe halmozott össze rengeteg sok úszó jégtömböt, valósággal körültorlaszolta az *Alaskát*, sőt a torlasz hova tovább nőtt, s a hajó fedélzete zúdult. Az iszonyú súly alatt mind alább süllyedt az *Alaska* bal oldala, félelmesen ropogtak a vitorlák.

Erik egy pillanatig sem késett, hanem kiadta nyomban a parancsot, hogy mindenki fogjon hozzá, ő maga volt az első és serény kézzel, szigonyokkal és vasrudakkal taszították le a jégtömböket. Emberi erőt meghaladó volt ez a munka, mert a min órák hosszúig fáradoztak, azt egy-egy rémitő szélvívás mind meghiusította, mert újra reázúdult az *Alaskára* a jég, mindazonáltal öt óráig tartó szakadatlan, megfeszített munka után úgy, a hogy biztonságba helyezték a hajót újabb jégtorlódás ellenében.

A kimerült legénység vacsorához ült. Erik bőségesen osztatott ki közöttük theát és rumot. Eppen javában vacsoráltak, midőn az *Alaska* újfent alappjában megrendült, minden izében recsegett és ropogott.

A matrózok közül néhányan kimondhatatlan félelemtől üzetve a hajó körül torló jégrakásra ugráltak a hajó fedélzetéről... Kétségbeesett javeszékelésük utóbb belevesztett az orkán üvöltésébe...

Ezeknek a szerencsétleneknek a megmentésére senki sem mehetett.

Az *Alaska* rettentő ide-oda ingadozás után visszanyerte súlyegyenét, s a veszély, melytől tartottak, hogy a hajó felfordul és elmerül, szerencsésen elmúlt. A tanúság intő például szolgálhattott a többi matrózoknak, hogy fejkvesztve ne eselekedjenek, hanem híven teljesítsék a kapitány parancsait, s legyen iránta több bizodalomuk.

Erik így szólott az *Alaska* legénységéhez:

— Láthatjátok, barátaim, hogy a hajót egyelőre nem hagyhatjuk el, csak a végső szükségben fogunk partra szállani, mert kötelességünk, hogy hajónk megmentésére mindent elkövéssünk. Ha az *Alaskát* elveszitenék, siralmas sors várna reánk ezen a jégtömegben. Csak akkor hagyjuk el az *Alaskát*, ha alásüllyedését immár emberi erővel meg nem

akadályozhatjuk. Ettől egyelőre nem kell félnünk. Azért hát csak vacsoráljunk tovább, a helyzet majd eldönti, hogy mitevők leszünk.

Az ifjú kapitány e nyugodt szavai lelket öntöttek még a félénkebe is. Visszatértek a hajóaljba és folytatták a vacsorát.

Ekkor Erik magához intette Hersebom gazdát, s azt mondta neki, hogy Klaast, a kutyáját oldozza el lánczáról, s kövesse őt.

— A jégmezőre megyünk, hogy azokat a szerencsétleneket visszahozzuk a hajóra. Nem szabad őket elhagynunk a nyomorúságban.

Hersebom rögtön engedelmessékedett a kapitánynak.

A jégtorlaszon áthaladva néhány ezer lépésre lehettek már az *Alaskától*, midőn irtózatossá ropogás, zúgás állította meg őket. Tátongó feketeség látszott tőlük, mintegy húsz-harmincz lépésnyire... A tenger vize volt...

Mi történt?...

Rögtön megfordultak, keresték azt az odut, hová a vihar kitörése után élelmiszereket hordottak ki a hajóról... Azt megtalálták, minden rendben volt, aztán keresték az *Alaskát*, de nem látták sehoh...

Nem akartak hinni a szemeknek!... Talán gonosz álom rémítgeti őket?

Azt hitték, hogy az *Alaska* elsüllyedt... Ebben ugyancsak nem lett volna semmi csodálni való...

Ámde a mint jobban körülnéztek, minden olyan újnak, különösnek tűnt fel... Mintha más vidéken járnának. Sehoh semmi nyoma annak a rengeteg jégtorlasznak, mely az öbölbe zárta az *Alaskát*...

Erik az öböl felé vette az irányt, gyorsan, izgattottan haladt, Hersebom némán követte őt.

Mintegy négy-öt kilométernyire haladhattak, sehoh semmi jégtorlódás, a tenger tajtékzó hullamai verdesték a partot, a hegyfoknak, mely mellett az öböl volt — se hire, se hamva...

Erik megállott. Most már tudott mindent. Megragadta Hersebom kezét s így szólott hozzá:

— Atyám, önnek megmondhatom az igazat... Az a jégmező, melyen jelenleg állunk, elszakadt a hegyfoktól, el az *Alaskától*, s mi e jégmező hátán úszunk. Szigeten vagyunk, atyám, mely néhány kilométer hosszú, jégtalapzata pedig néhány száz méter vastag és ezt a szigetet hajtja a vihar karja!

(Folyt. köv.)

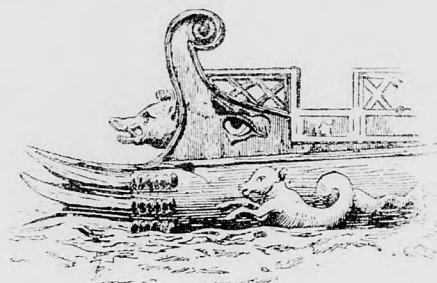
HÍRNEVES HAJÓJELVÉNYEK.

Képekkel.

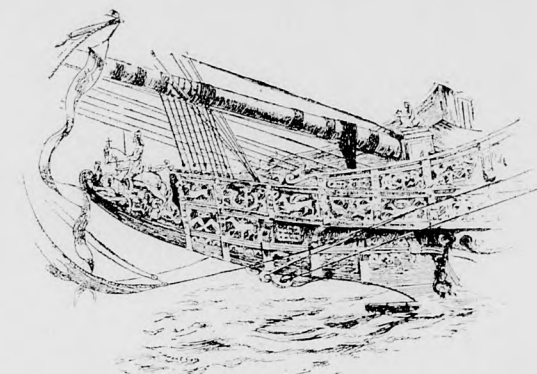
A legegyszerűbb teherhordó bárkák szentképeitől kezdve a most hadakozó két tengeri hatalomnak az Atlanti-óceánon küzdő nagy páncélosáig a tengerész-hagyomány mindig a kegyelet látható jeleivel érzékítette meg a hajó szerkezetében azokat a láthatatlan szellemi erőket, melyeknek oltalmában hívő bizodalommal reménykedett, melyekhez a legendai hit egy neme fűzte.

Kétségtelen, hogy a hajójelvényeknek a legősibb

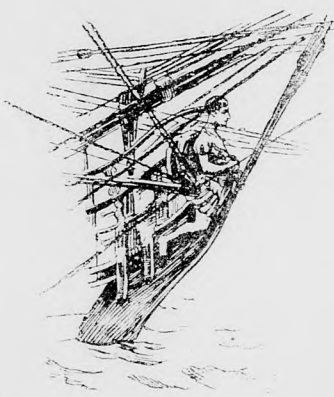
időktől megvolt az a jelentősége, hogy szerencsét biztosítottak az útra kelt hajónak s megóvták azt a tenger veszélyeitől. Régi egyiptomi emlékek számos ábrázolatát tüntetik föl vitorlásaik orrán a szent Ram vagy Ammon és az Ibis fejnek, ép úgy a phöniciái tengerészek nagy tiszteletben tartották a rejtélyes Cabiri-istenségeket, melyeknek különös erőt tulajdonítottak a vihar és hajótörés el-

Római gályák szokott jelvénye.

I. Károly «Sovereign of the Seas»,
(a tengerek uralkodója) nevű híres hajója. 1637.

A francia «Invincible» (Legyőzhetetlen), XV. Lajos hajóhadából. (1747)

II. Károly híres «Royal Charles» lobbogós hajója, melyet 1667-ben a hollandiak a Medway torkolatánál hatalmukba ejtettek.

Etrusk hajó jelvénye,
melyet a régi görögök is használtak.

HIRNEVES HAJÓJELVÉNYEK.

leni oltalomra s képeikkel nem mulasztották el felékesíteni hajóikat. A dodonai beszélő szent tölgy ágairól lemetszett hajtás szolgált védő jelvényül Jason «Argo» nevű hajójának s a görögök hite szerint nem kis mértékben járult hozzá, hogy sértetlenül járta meg az ötven hős kalandos útját. De kutató német és francia tudósok megállapították újabban azt is, hogy Achilles hajói Trója előtt arany Nereidák faragványaival ékeskedtek, az öreg Nestorét bikává átváltozó félistenek alakjai díszítették.

sen a legelső, míg később a hattyúfejű hajóorrok egészen kimentek divatból s más madárfej foglalta el helyöket, például a bagoly az athéni három-evezősökön.

Vadkanfejjé idomított hajóorrok is egész a Kr. e. hatodik századig általánosak voltak a görög flottánál. Ilyeneknek írja le Herodotos a samosi hadihajókat s elbeszéli, hogy mikor a samosiak fölött a tengeren győzelmet arattak az aeginabeliek, az elfogott hajókról lefűrészelték a vadkanfejeket s hazavitték, hogy győzelmi jelként tegyék le

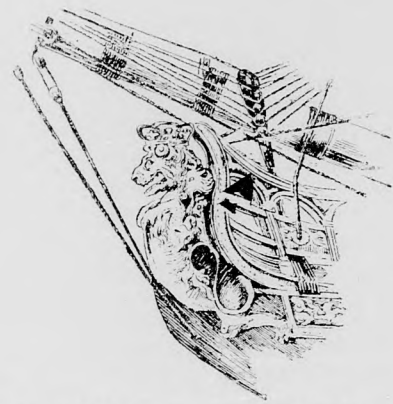
Athéne templomában. Épen úgy tett Duilius is, a rómaiak Nelsona, — kinek nevével ma is egyik legjobb hajóját nevezi el az olasz flotta, — a zsákmányolt karthagói hajókkal.

A római triemiseknek (háromevezős hajó) is kedvelt ábrázolata volt az állatfej a hajók orrán, de később ezeket istenek és félistenek alakjai váltották fel a hadi hajókon. A közönséges kereskedelmi hajók sem lehettek el ily jelvények nélkül s például az a hajó, mely Ovidiust száműzetésbe

éjszak népei előtt. Dán és norvég hajósok különös szeretettel alkalmazták hajóik orrán a kigyó és sárkány alakjait. Valóságos bálványimádásban részesítették ezeket a kalandos képzelgésre hajló babonás éjszakai hajósok, csak így érthetjük meg azt, hogy a tizenharmadik században a dánok törvényt hoztak, hogy a partrakötés előtt minden ilyen ábrázolatot illő szertartások közt távolítsanak el, nehogy a part védőszellemeivel összetűzenek. Nem egy skandináv viking pedig a tengeri

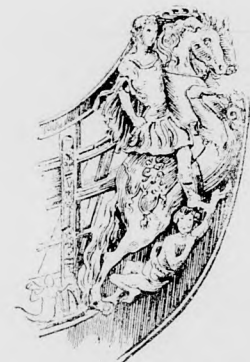
«Hollandia» nevű hollandi hajó,
a régi hollandi hajóhad híres lobbogós hajója.

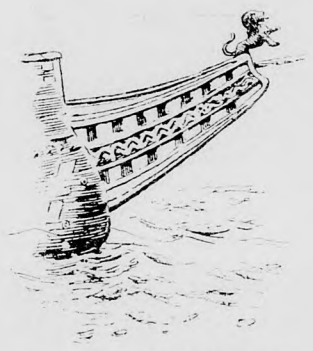
A «Royal William» nevű angol hajó jelvénye.
E hajó 1691—1813-ig tényleges szolgálatban állt.

A «Speaker» nevű hajó jelvénye.
Cromwell hajóhadának híres czirkálója (1657).

A régi «Royal George» nevű hajó jelvénye. (1782-ben Spitheadban elmerült hajó.)

Erzsébet korabeli hajójelvény,
melyet az első «Victory» nevű hajó a spanyol «Armada»-val vívott tengeri harcokban (1588) viselt.

HIRNEVES HAJÓJELVÉNYEK.

vitte, — a mint maga beszéli — Minerva mellszobrát viselte élen; az az alexandriai hajó pedig, mely Szent Pált és társait megváltotta Melita szigetéről, Castor és Pollux alakját hordotta magán, mint a tengerész-nép biztonságát különösen szívükön hordó istenségeket.

A byzancei kereskedő hajók jelvénye egész emberalak volt, a karthagóiaké rendszeren krokodil-fő; a pún flotta gályái ellenben egy ló felső testét ábrázolták, mint Baal szent állatját, előreugró testállásban, fölemelt első lábakkal.

Egészen más képzeleti világ nyílik meg az

ütközetből visszatérve, palotájában magasra akasztotta fel hajója jelvényét, hogy később is minden vállalkozása előtt attól kérjen tanácsot.

Ez a babonás hit átszármozott a legújabb hajószemzedékekre is, a kik ép oly áhitatos tisztelettel veszik körül hajójelvényeiket, mintha még mindig hinnének azok védelmében. Az angol hajós ma is mindenféle esecsebecsékkel aggatja tele a faragott kép nyakát, ha ellenség üldözi, új festést ígér neki, ha kedvező szélről gondoskodik s mindenféle fogadalmakkal járul eléje. Marryat elbeszélései sok hiteles történeti illusztrációt szolgáltat-

nak e tárgyhoz. Csak egyet említünk ezekből, mikor a «Braunschweig» hajó legénysége a csata hevében küldöttséget menesztett a kapitányhoz, hogy egy tollas kalapot kérjen tőle, mivel egy ágyúlövés elsodorta a braunschweigi herczegnek a hajó orrán levő mellalakjáról a faragott tollas kalapot. A legénység meg is kapta a kapitány legjobbjik aranyzinóros kalappját s azt aztán a faragott kép fejére szögeztette.

A napoleoni háboruk híres francia tengerészéről, az indiai tenger valóságos rémének ismert Surcoufról is olvassuk, hogy «Revenant» nevű naszádjá kísértetet ábrázoló alakja elé lépve e szavakkal szállt a tengerre: «Ez a hajó lesz sirunk, vagy jövő dicsőségünk bölesője!» Hasonlóan egy halálváz volt az angol «Terrible» hajó jelszobra, mely egy angol ballada szerint 1757 novemberének egy pénteki napján indult útnak, *Halál* (Death) kapitány, *Ördög* (Devil) hajóhadnagy és *Szellem* (Ghost) orvos vezetése alatt, hogy megvívja a legvéresebb tengeri ütököt Nyugat-Indiában, a «Vengeance» nevű francia hajóval, szintén egy pénteken. De a legrémesebb és legtermészetesebb hajójelvényt II. György flottájának «Pearl» nevű hajója tüzte ki: a hírhedt *Feketesakáll* nevű kalóz véres fejét. Árboezán ezzel a borzasztó győzelmi jellel vonult be Maynard tengerészisztaportroyali kikötőbe, miután legyőzte a rettegett kalózt.

Lelkesítő példáját nyújtotta a harezi tűz fokozásának egy alkalommal egy más angol hajó aranyozott fejképe is, mely a legénység kegyeletének féltékenyen őrzött tárgya volt. Egy gyakorlat alkalmával a fregattát megverték, mire a commodore jelt adott a gyakorlat újra kezdésére. A megvert fregatta kapitánya akkor összegyűjtötte legénységét s ezt a rövid, katonás beszédet intézte hozzájuk: «Fiaim, mondok valamit. Ha jól nem viseltek magatokat s első nem lesztek, úgy esküszöm az élő Istenre, hogy szobrotokat feketére mázoltatom be.» A fenyegetés használt, s azon időtől fogva a fregatta minden versenytársát legyőzte.

Megemlékezhethetnénk még Erzsébet angol királynő hajói álló oroszánjairól, mely a Stuartok alatt is fönmaradt, XIV. Lajos hajóinak jellegzetes alakjairól, Spanyolország és Hollandia legfényesebb korszakának, továbbá a Györgyök korának gazdag hajó-diszítéséről. De minden leírásnál világosabb képet nyújtanak ezekről a fönmaradt rajzok, melyeket itt bemutatunk.

—7.

A szabadságharcz költészete.

A *Tanulók Lapja* számára írta Kúnfi Zsigmond.

S a nép szíviósan ragaszkodik a maga hitéhez és e hit hatása alatt megalkotott eszményképéhez; a nép konzervatív, nemcsak oly értelemben, hogy nehezen fogad el valamit, de úgy is, hogy a mit befogadott, azt megtartja és megoltalmazza. Észrevette, hogy vannak, kik fődözgetni, takar-

gatni akarják a Kossuth nevét s megcsinálta a maga öt soros nótáját, a mely ékesebben beszél minden ódának csinált hevéncél, vagy akár egy egész nagy életrajznál:

Fődözgetik, takargatják,
Mégis csak kiüti magát,
Nézd csak emitt, meg amott ni,
Mindenütt csak azt hallani:
Lajos bácsi!

S minden népköltészeti termék, a mely véle foglalkozik, ilyen hangon szól. Számítalan változatban van meg az Elkészült már Szolnok alatt a vasut, A kin kimönt, a kin kimönt a Kossuth; minden vidéken más-más, magukhoz közzellevő helynévvel énekelték; majd azután jöttek a Garibaldi-nóták, Kossuth visszatérte, de érdekes, hogy egyetlen egyszer sem tudtam a három-négy átforgatott népköltési gyűjteményben olyan énekre akadni, a mely a köztársaságról szólt. Sőt gyakran így emlegetik, hogy Kossuth elvitte magával a koronát, de majd ha visszajő az, elkészült a vasut, visszajön s hozza magával. Nem kevésbbé jellemző, hogy alig találunk egy-két olyan versre, a mely a nép társadalmi helyzetének megváltozásáról szólana; vagy nem értették meg kellőképen, vagy tán nem találtak elég költői motívumot benne, de annyi tény, hogy a jobbágyok felszabadulásának korszakos eseménye nem hagyott nyomokat a népköltészetben, vagy legalább is nincsen még kellőképen összegyűjtve. Annyit, azt hiszem, szabad megköczkáztatnom, hogy az abszolút korszak dalai még koránt sincsenek összegyűjtve, pedig rendkívül sok és érdekes gúnydal keletkezhetett abban az időben. Egy-kettőt találtam Hentaller Lajos könyvében: *A szabadságharcz dalai* (1895), melyek közül egyet mutatóba ide iktatok:

Galicziát kisöpörték,
A szemetet kiöntötték,
A szemétből gomba termett,
A gombából bezirker lett.

Katonadalok, verbuválásra, az elhagyott szerető után való sóvárgás, szomorkodás, majd a bátorság fellobogása, a nagy bukás miatt való kesergés, nem egyszer ad megnyilvánulásra alkalmat népünk dalos természetének. Mindannyiban megvannak népköltészetünk jellemző tulajdonságai, meg-megcsendül Kossuth neve mellett Perczelé, Klapkái, Kiss Erneszté, de a dolog természeténél fogva nem nagy a változatosság bennük és a költészet értékének kicsinylése nélkül is elmerjük

mondani, hogy szebb az a költemény, melyet a magyar nép megcsinált, mint azok, a melyeket megírt.

XIII.

Koránt sincs még ezzel kimerítve mindazon költői alkotások méltatása, a melyek akár a szabadságharcz hatása alatt jöttek létre, akár pedig tárgyukat merítik belőle. Mert hogy csak egy területet említsek, a regényirodalomét, itt is annyi az e fajta művek száma, hogy egész külön monographiát lehetne írni rólok; Jókai «Csataképei»-n és regényein elkezdve egész napjainkig, Werner Gyula nemrégiben megjelent derekas munkájáig: Megvirrad még valaha, sokszor és sok írónak ad inspirációt a nagy küzdelem. Márcziusi és októberi ódák egész légiója zengi nagyságát, és az újabb időkben, épen napjainkban van keletkezőfélben a Petőfi-kultusz irodalma, kinek neve az idő haladtával folyton növekedik s mindjobban összesző a szabadság kivívásával. S a jubiláris év, melynek hatása alatt keletkezett e szerény és gyenge kísérlet is, a költői produkciókban is meghagyta a nyomát. Zalár József és Werner Gyula említett művein kívül figyelemreméltó jelenség, hogy a szabadságharcz kultusza bevonult a színpadra is, még pedig egyszerre három alkalmi színművel, melyek közül a színi hatást és lelkes hangot tekintve, a Rákosi Viktor és Beöthy László «Aranylakodalma» emelkedik ki, a mely a színpad alapos ismeretével és a technikai ügyességekkel nem egy helyen az igazi költői hatást is tudja egyesíteni. Kozma Andor alkalmi színműve inkább törekszik magasabb színvonalra, de a benne rejülő politikai czélatosság amannál, a mi szempontunkból, gyengébbé teszi. Mindezek a munkák azonban új elveket, eszméket, a szabadságharcz költői feldolgozásában új szempontokat nem jelölnek, s születésüket nagyon gyakran nem az ihletnek, hanem az alkalomnak — a szót nem a Goethe-féle értelemben — használva köszönik. Egyedül Jókaiival kellene bővebben és behatóbban foglalkoznunk, mert tudunkkal ő az egyetlen, a ki elszórtan ugyan, több regényében, de mégis az egész szabadságharczot regényei háttéré gyanánt megfestette; Politikai divatok, Tengerszemű hölgy, Enyém, tied, övé, Egy az Isten s egyéb regényei vissza-vissza térnek azokhoz az időkhöz, a melynek írójuk nemesak költője, de hőse is volt. Itt azonban azzal a nehézséggel állunk szemben, hogy e regényeket egyedül a mi

szempontunkból tárgyalni lehetetlen; mert ha az adatok egyszerű regisztrálására szorítkozunk, előadásunk unalmas lesz, ha pedig csak a legközelebbi problémába, a valóság visszaadása és feldolgozása Jókainál, belemegyünk, elmélkedésünk messze túllépné a korlátokat, a melyek eléje szabattak. Ugyanez az ok gátol Jósika ilyen irányú munkálkodásának a fejtegetésénél is, s így e részben elmélkedésünk csonka marad.

Csak az vigasztal, hogy új tanulságokat és új szempontokat ezen munkák tárgyalásából sem meríthetnénk, hanem ítéletünk erősebb és szilárdabb alapokon nyugodnék, több adatunk volna s így következtetésünk is megbízhatóbbá lenne. Az azonban, úgy remélem, az eddigiekből is kiviláglik — s ez volt vezérlő gondolatunk — hogy igazán abszolút becsű alkotások létrejövésének nem kedvez a zajongó, küzdelmes idő, s első sorban nem azért, mert a költői alkotáshoz szükséges nyugalom nincs meg, hanem azért, mert az ilyenkor létrejövő alkotások majdnem kivétel nélkül tudatosan irányzatosak, tehát a költőt nem tisztán a szép eszméje vezeti, hanem gyakran épen az ellentéte, vagy legalább is ellenlábasa, s az ilyen elem belevegyülése nemesak az olvasó æsthetikai, tiszta, valójában önzetlen gyönyörködésére hat zavarólag, hanem a költői intuitió perzeibe is a prózai józanság és érdek keserű cseppjét vegyíti.

Jókainak egyik regényében van káprázatos színekkel megfestve az a jelenet, mikor egy megolvadt kova-tó a beleesett porszemtől hirtelen kikristályosodik, s bizonyosan más alakot, szobrot kapna, ha ez a kikristályosodás önmagától történnék. Így vagyunk a költői alkotással is: a költő lelkét, lelkének tartalmát megolvadt, tudattalan benyomások alkotják, a melyek a leggyönyörűsebb köntösbe akkor öltöznek, a mikor a motívum belülről, a költő lelkének legmélyebb rétegéből bukkan fel, a mikor nincs más czél, mint a teremtés. S az ilyen alkotások külső s belső alakban bevégzett szépségűek, mint a hogy mosolyogva, rózsás arczezal, virág-testtel született meg a habok közt Vénus. S a modern æsthetikának legnagyobb diadala és dicsősége lesz, ha feltűzheti a zászlót a megostromlott bástya fokára, a zászlót, melyen egyetlen szó áll, megtisztítva minden ráakasztott előítélettől, minden alárendelő vonatkozástól, s ez az egyetlen szó: a Szép!!

Ime a szabadságharcz mint a magyar költészet átalakítója, új irányt jelölője!

HÚN-MONDÁK.

A *«Tanulók Lapja»* számára írta Gaal Mózes.

Isten kardja.

Másnap reggel, a mint Etele fölébredt, hirtelen hívatott s erős nagy parancsesal küldé Húnországszerte. Etele királynak parancsa így szólt:

— Valamennyi táltos, bűbajos, jövőnek tudója, kik álomfejtéshez tudnak Hadúr jóvoltából, gyűljenek mind össze, mert húnok ifjabbik királya az éjjel esoda-álmot látott. Azt kívánja tudni: mit jelent az álom?

Vesztég egy sem maradt e parancsot véve. Etele szolgálni öröm volt a húnok, azért mind felgyűltek, felgyülekezének Etele lakba. Eljött ősz szakalú, bölcs beszédű Torda, ki sok emberöltőt megért már Hadúrnak ingyen kegyelméből, Szász Detre sem látott több tavaszujulást, mint ez öreg táltos.

Hogy mind együtt voltak, kik tudtak az álomfejtéshez, imigy szólt Etele hozzájuk:

— Ide hivattalak húnok esze, tikték, kik előtt Hadúr a jövődöt feltárta, füvek csodatítkát kikre reabizta, s redőiből az áldozatra szánt fehér ló jonhának, a kik olvassátok jövő idő képét, futó felhőkből megsejtitek néha az örökkévaló isten akaratját. Hallgassátok csak meg, milyen álmot láttam, s ha meghallgattátok, értelmét előttem el ne titkoljátok.

— Álom szállt szememre, mélységes mély álom. Gyermekek valék újra, mint Bendegúz apám életében egykor, s játszottam kedvemre, mint egykor naponta római gyermekkel, kire emlékeztek, hiszen egytől-egyig öregebbek vagytok, mint magam. Úgy hitták azt a római gyermeket: Aétiosz. Fakardot forgattunk, fa-dárdát dobáltunk, húnok gyermekiből alkotván sereget, nem egyet, de kétöt; egyiknek vezére Aétiosz vala, másinak vezére pedig én voltam. Össze is roppantunk, egyszer mint a húnok, másszor olyan módon, mint a rómaiak. A mint így birkóztunk, harczi férfiakkal módját utánozva, kezünkben kőből faragott kard, kihull a fadárda, helyökbe igazi aczélkard, érezdárda, de iszonyún fénylik; tompán fogott a fa, élesen az aczél, vér ömlött ki a helytől, hol hová hegye sújtott, dárda bordát tört át, életet kioltott, halomba az ellen, nagy rakásra hullott. Harcz volt igazándi és harczi üvöltés, nem gyermek-játék már, véres harc, kegyetlen. Hát egyszer, hát egyszer emberfűl ezt hallja, egy öreg ember száll a levegő égből, s épen, hogy elém száll, kardot tart kezébe, minőt én nem láttam, halandónak szeme

sem látott még olyat. Írás vala rajta, a ragyogó pengén, csodatítkú írás. Ezt a csodakardot derekamra fűzi, azután eltűnik, miként a híg pára száll a levegőben. Álom volt, igaz volt, tanakodom rajta, hát megtapogatom csipőmet, s ott a kard, érzem, a mint húzza. Aztán lábam alól a szilárd föld eltűnt, szárnyaim nem nőttek s én mégis repültem. Képet változtatott alattam a nagy föld, városok tűntek fel, nyugati országok. Alább ereszkedtem, kihúztam a kardot, egyszer megsuhintám, kanyaríték vele, hát egy-egy csapásra, egyetlen csapásra leterült egy város... Ez volt az én álomom, nosza, fejtsetek meg!

Hallgattak a húnok bölcsői mind sorba, kiki maga lelke tanácsát kérdezte, hogy Etele álmát mely mód magyarázza. Legelőbb is felkelt húnok főtáltosa, öreg Torda állt fel, s komoly ábrázattal ilyen szót mondta:

— Hallgass reám, király, hebehurgya szónak nem barátja Torda. Hadúr papja vagyok öreg idő óta, nincs a húnok között egyivású velem, nem is tudhatja azt emberszülte más, csak ki főtáltosa volt Húnor népének, mint magam vagyok mostan. Mióta Hadúrnak szolgál a hún nemzet, századról századra mélységes titokként őrzöm minden táltos ezt az öreg regét, melyet elárulni Hadúr nekem adta. Beszélnek egy kardról, melyet Hadúr küld le valamikor, az Isten kardjáról szól az agg rege, már idestova épen hétszázhetvenhét lesz az esztendő száma; hármaz *hét* szám, ennek bűvös az ereje, *hét a százból, hét a tízből és hét az egyből*... Azon gondolkodtam, hogy előbb tünődém, ezt az időt mérjük Húnor apánk óta?... Csak az emlékezet, de nem a *hét* szám, most volt betelendő. Ezt vallom, ezt hiszem, esodalatomásod erre magyarázom, nagyramenő fia hősi Bendegúznak. Homlokodról üzd el felhőit a gondnak, te vagy, bizony te vagy Hadúr választottja, tiéd lesz az a kard, hogy kapod, mint küldi te neked azt Hadúr bátor, hogy nem sejttem, de hiszem és vallom.

Alighogy elvégzé hős Torda beszédét, meglebben a sátor bársonyos ponyvája s Bulesu vezér lép be, egy meztelen kardot mutat a kezében, s arca elárulja, hogy a miket majd mond, nem mindennapi lesz.

Rávillan a kardra Etelenek szeme, trónjáról felugrik, s azt kiáltja:

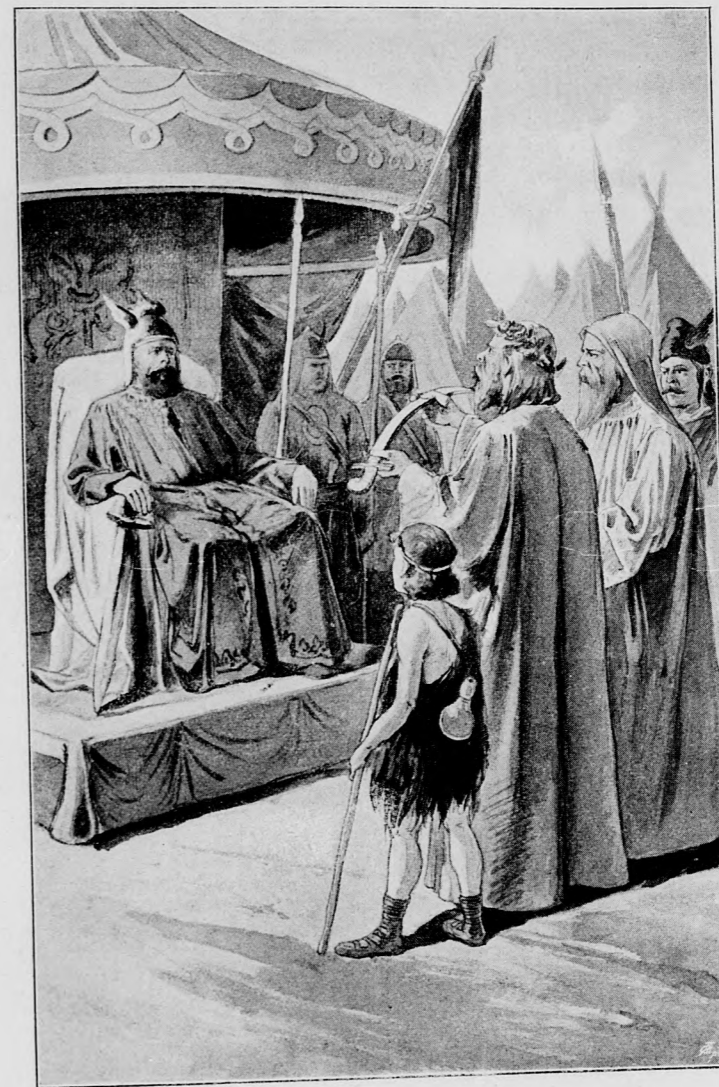
— Ez volt!

Támad erre zúgás, jaj, de milyen zúgás, miglen int Etele, közelébb lép Bulesu, s int egy síhedernek, ki mögötte állott, hogy közelébb álljon.

Azután megszólal és a miket elmond, bámulva hallgatják.

— Király, neked én most olyan dolgot mondom, a mit igaznak végy, ne tekintsd mesének. Csak az imént történt, közel a határban hazafelé tarték, lépésbe haladtam. Egyszer csak elémbe lép ez a

nyúl a földből. Kár is lehajolni érte, gondolja, s tovább veszi útját. Menet egyet gondol, mégsem hagyja ott, mert a jószág lábában attól újfént kára eshetnék. Ezt gondolta magában együgyű elmével s újra visszamen, hogy a vasat fölvegye. A mint a helyre ér, hol előbb meglátta: két any-

HALGASS REÁM, KIRÁLY.

síheder, baromörző gyermek, képeről olvasható. Jobbágyalázattal kér, zokon ne vegyem, nagy esodás dologról adna nekem számot. Biztattam, ne féljen, mondja el, ha mit tud. Ezeket mondá el, miket tölem hallasz. Vigyázta a nyáját, s mikor tovább akará terelni, hát látja, hogy sántít egy kedves ünője. A véryomon indul, hogy okát keresse, véryom elvezeti, s hol a véryom eredt, egy vasdarabot lát, de csak egy hüvelyknyit ki-

nyira nőtt ki azalatt a földből. Azt hívé először, hogy szeme káprázik. Lehajol utána, hogy fölvegye. Mi lön akkor, király, ezt halld álmélkodva. Hozzá nyúl a fiú, s láng csap fel a vasból. A gyermek elszalad, merthogy megijedett, gonosz kéz munkáját, manók mesterségét sejtette belőle. De a kíváncsiság nem hagy neki nyugtot. Kerülgeti ismét, óva közeledik, meg-megáll, visszamegy, fogy a bátorsága, venné is, hagná is, aztán meg-

embereli magát és odakúszik mégis. Messziről meglátja, hogy kiáll a sárból, ragyog, mint az arany, a mely rozsdát nem fog. Másodszor megfogni világért sem merete, hanem hogy meglátott, hozzám fut mindjárt, s hívott, hogy meglássam. Hittem, nem is hittem, korholtam előbb őt, de az ábrázatja igazmondást vallott, azért hát követtem. Én szememmel láttam ezt a csoda-kardot, nem volt már a földben, csak a markolatja. Nyúltam is feléje, de láng nem csapott meg, kihúztam, elhoztam, neked adom király, téged illet az meg, mind a húnok közül csak egyedül téged.

Szólt Bulesu vezér s átadta a kardot Etele királynak. Bemarkolt a király kincses ládjába, sáraranytal ő a sihedernek kérge s markát kibélelte ki ő mindakettőt.

Azután szótoszlott a tanács, Etele pedétig befordult fegyveres házába, próbálgatta, melyik hüvelybe talál a csoda-kard, Hadak istenének ritka ajándéka. Mintha belemérték volna, úgy talált legdrágább hüvelyébe a kard. Azzal felcsaltolva izmos derekára, kihúzta a kardot, csillogott kezében, hogy Hadúr maga is örömmel nézhette. Suhintott keletre, suhintott nyugatra, kanyarítá délnek, viszontag északnak, s kipattant belőle nagyralátó lelke hatalmas szavakban:

— E kerek világnak Ura leszek véled, népeket tapodok, országok reszketnek, «Világ pörölyé»-nek, «Isten ostorá»-nak, merre embert hord a föld háta, neveznek.

S úgy állott Etele fegyveres házában, mint Hadúr az égen villámszóró kézzel, szikrázó szemekkel.

Jaj merre e karddal útját veszi majdan, fű a nyomán nem nő, vérkönyvek fakadnak, szolgálalázzal koronás fejek a földig meggörnyednek...

Egy magyar diák levele Bostonból.

Márczius 31-ikén este érkezünk Amerikába; csak két napig időztünk New-Yorkban; április 4-ikén már Bostonban voltunk. Azonban sok ajánló-levelünk mellett is, két hétnél tovább kellett helyet keresni. Végre el lettem helyezve, még pedig a bostoni Latin School igazgatójánál, Mr. Merrill-nél, ki családijához fölvet. Atyám jelenleg New-Yorkban van.

Gyönyörű város ez a Boston, mondhatom, az egész úton egy várost sem szerettem meg annyira, mint ezt! Boston az Egyesült-Államok legműveltebb és leggazdagabb városa, s mint ilyennek, legjobb gimnáziuma van az egész Unióban.

Tizedike körül megnéztük az óriási iskolát, melynek egyik oldalán, a Warren avenu felől van a Latin School, a másikon a High School, mely a mi reáliskoláinknak felel meg.

Az iskola berendezése nagyszerű, legalább én még hozzá hasonlót sohasem láttam.

Az épület maga vörös téglából van építve, de közbe-közbe fehér mészkölapokkal. A közepén van a főbejárat, három óriás kapuval; a jobb szárnyban csupán tantermek vannak, a bal oldalon részben szintén az, s részben az óriási gyakorló-terem, melyben az u. n. «Military-Drill»-t (katonai gyakorlat) tartják. Ennek két beosztása van, a felsőben épen most készítik a tornatermet, az alsóban van az említett gyakorló-hely, míg az óriási terem két végén a nézők helye van, kik rendszeren meglehetősen számmal jelennek meg. E gyakorlatokat az egész iskolában kedden és pénteken tartják.

A jobb szárnyban a Latin School udvara van, vörös téglával kikövezve. E roppant terjedelmű udvarban játszószék a fiúk a nálunk csak legújában megismert játékot: a *foot-ball*. Egy könnyű, felfújott nagy labda ez, melyet a fiúk lábukkal meg rugva, a levegőbe röpitenek föl. Ezt azután kiesi s nagy játszása, mivel az öt órai munka között igen jó fölfrissítő játék.

A tantermek hallatlan fényvel vannak berendezve. Két ajtó van mindeniken, ezek fölött pedig három mindig nyitva tartott szellőző ablak, melyek a folyosóra nyilván, a terem szabad levegővel látják el.

Mindegyik teremben 35, a földhöz erősített asztal és szék van, külön-külön minden fiú számára. Ez asztalban tartja azután könyveit, — melyek a pompás kiállítás tekintetében a könyvtári könyvekkel versenyeznek. A fiúk a könyveket nem ott-hon tartják, mint Európában, hanem az iskolában, s csak azt, a melyre ép aznap szükségök van, viszik haza. Ime látható, hogy itt a viszony megfordítva van. — A magas és térszob, vagy inkább terem három oldalán táblák vannak, a fő-táblán pedig egy beszélő eső és egy villanyjelző, míg nem messze ettől a szögletben egy hőmérő. A katedra szebb, mint bármely íróasztal; tetején sorban hatalmas szótárak s a biblia foglalnak helyet, mely utóbbit minden reggel olvassák. Ezzel szemben a terem túlsó végén egy más könyvtár van, míg közel az ablakhoz egy sor kis ajtó látható. Itt vannak a Military-Drillhez tartozó ruhaszekrények.

De most a rendszerről szólok pár szót. Itt nem

szigorúak, legkevésbé sem. A tanár tréfál, viccel a fiúkkal és ők viszont. Ha fölszólítanak valakit, mindig így szólítják meg: p. o. Perkins; read on; if you please (Perkins, olvasson, ha önnek is úgy leszik), ha a fiú kérdezi: ezt? a tanár hozzáteszi: Yes sir (Igen, uram). Nem jó ez egészen, mert nincs semmi, a mi féken tartsa a fiúkat, a mi megadja a kellő tiszteletet a tanár iránt. Egyszer a történet tanára fölkelt és Róma mappáján mutatott valamit; a fiúk, kezöket zsebökbe téve, ott ögyelegtek körülötte. A mint fölkelt, egy fiú — valószínűleg, mert megunt a hosszú állást — egész egyszerűen belevetette magát a székbe slábat föltéve, beszélgetett pajtásaival.

Az órák reggeli 9-től 2-ig tartanak s minden két óra után szabad idő, *secess* van.

*

Minél inkább belemélyedek az itteni tanulásba, annál inkább beláton sok különös szokásuk és modoruk helyességét. Ők, dacára a látszólagos — hogy így nevezzem — felületességnek, rendkívül alaposan és gyorsan tanítanak. Valódi gőzörvél haladnak, s mindennap negyven sort fordítva latinból, mégis idejük marad mindent megmagyarázni. Leglekiismeretesebb ebben a tekintetben a görög tanár: Mr. Arthur Fiske, kinek finom, előzékeny modora nekem eleinte valósággal nevetségesnek látszott. Ha egy mondatot a sok «please to translate» (tessék fordítani) után lefordíthat, világért sem halad tovább, hanem ő kérdezi meg a fiúkat, hogy nincs-e valami megjegyezni valójuk. És ha a fiúk kérdésükkel úgyis ostromolják, hogy más tanár kijönne a sodrából, ő megmarad szokott modorában és úgy beszél a fiúkkal, mintha egy ladyval társalognék. Kérdéseikre rendszeren így felel: Szívesen, szívesen, azonnal lefordítom. S így van az, hogy még a legvadabb fiúk is megszelidülnek keze alatt, s felruhazzák, feldiszítik ezzel a névvel: «a legjobb, legkitünőbb és legszeretettebb tanár».

Rendkívül nagy súlyt fektetnek arra, hogy minden, az intézetben munkálkodó egyén pontos legyen. Minden fiú és tanár az igazgató ellenőrzése alatt áll, ki az egész idő alatt az iskolában járkal, nézve, hogy rendben van-e minden.

És esodálatos! ez az, a mit meg nem magyarázhatok magam. A tanulók között valami oly magasabb szellem uralkodik, melynek első alapja az *igazmondás*. Ez nagy mértékben megvan bennök. Ha valamely fiú valami rakonezatlanságot csinált és a tanár kérdezi: ki volt? ő a világért sem tagadja, hanem felnyújtva kezét, mondja:

«Én». Pedig tudja, hogy a legveszedelmesebb büntetést kapja (mely rosszabb a szekundánál): a *marque*-ot, mely csak egy lisztába jegyzett jegyből áll, de melyből ha valaki egy hét alatt hetet kap, biztos lehet, hogy a kiesapás szélén jár és csak szülei közbenjárása által remélhet megbocsátást. P. Imre.

A MAGYAR DIÁKNYELV.

Irta Dobos Károly. 6

- ellantol**: eloson. (*Selmb.*) Tájézó is. V. ö. Sz. Tszt.
ellaufol: u. a. (*Debr. Selm. Sz.-Fehérvár.*)
elmagol: szóról szóra elmond. (*Sz. Tszt.*)
elment a haja: elment az esze. (*Szatmár.*)
elnyom, megnyom: megbuktat. (*S.-A.-Ujhely.*)
első Pista: (első *ista*-ból e hibás «diák» képzőt lásd még: negyedista, kereskedelmista, egyetemista, stb.) kisebb tanuló első osztályos tanuló. (*Sz.-Fehérvár.*)
elsvengolni: eltiünni, előadást mulasztani. (*Selmb.*)
esküdt diák: bennlakók feletti felügyelő, kik fel-
 esküdtek e hivatalra. (*Debr.*)
excitator: olyan biró-féle pl. a dárások felett. (*Debr.*)
ex frissibus: melegiben pl. ex frissibus megtanulta, azonnal megtanulta. (*Temesvár.*)
ex has: hasból beszélni b. (*budapesti tud. egyetem, Kis-kun-Félegyháza.*)
expó: (az expositióból v. ö.) tállalás. (*Sz. Udvarhely.*)
extázis: tűzbe jövés. (*Ált.*)
éhezdesz: képezdeszek félig szánakozó, félig gunyos neve. (*Baja.*)
érteni a rajtot: a dolgot érteni. (*Baja.*)
Fakohász: az erdőmérnökök neve. (*Selmb.*)
falábon állni: bukásra (bukásra állni) állni. (*Besztercebánya.*)
famulus: (Ganymedes is), tanárok szolgadiákja vagy segítője valami dologban. Német eredetű. V. ö. Kluge: Deutsche Studentensprache. S. 89.
Famulus: armer Student, der bei einem Professor freie Wohnung und andre Vorteile hat, in den Hörsülen die Plätze beschlägt und das Honorar für die Kollegia eintreibt 1781.*
fanyüvő: ezingár diák. (*Debr.*)
favágó vagy szénégető: az erdeszek általános neve. (*Selmeczbánya.*)
fektetni: a közös murira pénzt adni. (*Késkemet.*)
felcsípni: ha a diákot váratlanul, mikor nincs is készülve, felszólítja a tanár. (*Késmárk.*)
felfenekelni: névnapon, vagy ha valami öröm ért valakit, ilyen alkalmakkor az asztalra fektetik, s jól megrakják. (*Szarvas, Igló, Késmárk, Lőcse, Részit, Debr., Tájézó is.*) V. ö. Sz. Tszt.
felleghajtó: felöltő. (*Debr.*)
felöltő: félig szekunda (= ³/₄). (*Sopron.*)
fene: négyes. (*Sz.-Fehérvár.*)
fenszerezni: (Fenszter promenad), az ideál ablaka körül sétálgatni. (*Ált.*)

fertáj: negyedőrai szünet órák közben. (*Debr.*)
feszíteni: a flancolni ige magyarosabb neve. (*Alt.*)
féikotyó: féleszü. (V. ö. *Sz. Mtszt. Tájszó is.*) *kotyó* locsos, vizes szilva; továbbá vizeszü s kotyogó, a mi nines tele, szavakkal. (*Debr.*)
félvér: a nagyorrú keresztény diákok gúnyneve. (*Rszbt.*)
fenederes: hebehurgya. (*Tájszó is. Szolnok.*)
fiatal: (pl. nini a fiatal) gúnynevén «balek» értelmében. (*Selmb.*)
finak: pohár, kis pohár. (*Debr.*) V. ö. *Mtszt.* 1838. *finak*, gyerkőcze, kicsi. (*Erdélyben.*)
fileológos: filologus. (*Bpesti bölcsészeti kar szeminarium.*)
filiszter: mindenki a ki nem akadémikus, kivéve az akadémiai tanárokat. *Selmb.* V. ö. *Kluge*: Deutsche Studentensprache 113. S.
Phiilister: Bürger der Universitätsstädte 1749. — Nichtstudent. Hauswirt des Studenten; Student nach dem Verlassen der Universität 1781; Alles Männliche, was nicht Student ist; Student, der sein Abgangzeugnis hat. 1795. » A mely meghatározásból látható, hogy a filiszter szót jelentésével együtt németből vették át diákjaink. Hogy mikor vették át, arra nines biztos adatunk. Sem a nyelvtörténeti szótár, sem a *Sz. Magyar Tájszótár*, sem a *Czuczor-Fogarasi Magyar nyelv szótára* nem említi. A régi diák búcsuzó nótaban is: «Ballag már a vén diák...» előfordul:
 Az út hazamba vissza víz
 Filiszter leszek magam is,
 Tovább, tovább... stb.
filiszter: az alföldről jött diák. (*Sárospatak.*)
filiszter: nyárspolgár. (*Ált.*)
fillér estély: rendszeren diákok által tartott csekély belépti díj lefizetésével járó irodalmi esték. (*Ált.*)
filozopter: bölcsészettan hallgató. (*Bpest egyetem.*)
firkantani: írni. (*Ált.*)
firma index: nagyon rongyos leczkekönyv. (*Selmb.*)
firtulya: alumiumi kenyér porcezió.
fizis: fizika. (*Ált.*)
flancozni: v. ö. feszíteni.
flóbert: latin szöveg fordítása. (*Rszbt.*) V. ö. füstös puska, bakter stb.
fordított szék: elégtelen, az érdemjegy fordított alakjáról: 4. (*Győr.*)
forrpontdruck: (vagy szűkülés) mikor nagyon fél a diák, hogy felszólítják. V. ö. «lapít». (*Z. Egerszeg.*)
föladni: ha valaki árulkodik a tanárnál. (*Ált.*)
fölavatás: az a «mítét», midőn új diákot padra fektetnek s «megesapnak». (*Kün-Félegyháza.*)
fönök: vagy kamara fönök, a lakótársak legidősebbike vagy a legfelsőbb osztályba járó. (*Rszbt.*)
frája, fráj: nőszemély. V. ö. *dajla*, *nevelőnő*. (*Ált.* v. ö. *Sz. M. Tsz.*)
frájter: egyből bukott. (*Sz. Fehérvár.*)
francia szóra küldeni: zálogházba adni valamit. V. ö. héberül tanul, németül tanul. (*Ált.*)
fresszkamara: egy helyen étkező akadémikusok állandó baráti köre. (*Selmb.*)

fresszkamarás: egyes tagjai a fresszkamarának (*U. o.*)
fresszkisasszony: kosztadó asszony leánya. (*U. o.*)
fresszkamarai muri: ha a fresszkamarások murit esapnak. (*U. o.*)
fröcsös: kis diák. (*Bpest.*)
fúgál: előadásról elmarad. (*Debr., Bpest, Felvidék.*) V. ö. *czuhol*.
fugálni: órát elbliceelni. (*Debr.*)
fuszulukások: együttlakók, kollegisták, diákok. (*Sz. Udvartóhely.*)
futás: próbapapolás egy tanár vagy szenior előtt. (*Debr., S. Patak, Rszbt.*)
futrás, futrás: csikó, fordítás. V. ö. *ném. Futter*, francia *furage*. V. ö. *Sz. M. Tsz.* *futrás* alakjával. (*Debr., Eperjes, Lőcse.*)
füstös: csikó, szekunda, fordítás. (*Rszbt., Rozsnyó.*)
Ganymedes: kis zsidó. V. ö. *ganef* szóval. (*Rszbt.*)
garasos malacz: szegény diák. (*Rszbt.*)
gari: garas rövidített alakja. (*Selmezt, Felvidék.*)
gatyaminiszter: a fehérműveket kezelő kispap a pappnöveldekben. (*Eszterg.*)
gazda: a kollégiumi főfelügyelő neve. (*Debr.*)
gazdaelnök: népvészér, az önképzőköri választásoknál a főkortesek.
gázsi: a diák otthonról járó zselpénze, néhol angária. (*Temv., Fels., Rszbt., Kassa és ált. is.*)
gerundium: furkós bót, füttykös. E szó eredete visszamegy a régi jó debreczeni diákélet dicső napjaira. Hozzávetőlegesen lehetvén használatának idejéről szó, szóbeli értesítés alapján e század 30-as évéig lehet használatát kimutatni. (*Debr.*)
gerundium: nádpálcza. (*Temv.*)
gém: gimnázista v. ö. *gimpli*. (*Baja.*)
gibicz: (v. kibicz) a játszónak szurkoló vagy szorító egyén. (*Késmárk*) s áltajában közhasználatba is áment.
gimpli: buta, kicsi, gimnázista (lásd fentebb), a balek helyett is. (*Rszbt., Baja*)
gimpiiroz: kezdő zongorázó, a ki gyakorlatozik. (*Ált.*)
gixeroi: hibázik a játékban, éneklésben, vagy a leczkékben. (*Ált.*)
gólya: kezdő, I. éves egyetemi hallgató. (*Bpest és másutt is.*)
gombos: dárás. (*Rszbt.*)
göde: elemi iskolás. (*Debr.*)
graci: elismerő kifejezés. (*Selmb.*)
grica: apró kása. V. ö. *ném. Grütze*, *dara*. (*Késmárk.*)
guba: fizetés, (gubázni). (*Selmb.*)
gubózni: más tudományszakra megy át, mint a melyet elkezdett hallgatni. (*Bpesti egyetem.*)
gugyi: pálinka. (*Ált. Tájszó is.* V. ö. *Sz. M. Tsz.*)
gurítani: kuglizni.
gurítani: nagyot mondani. (*Szolnok, Baja.*)
gyászgörög: a ki nem tanul görögöt. (*Temv.*)
gyász szalamander: akadémiai temetés után tartott halotti tor. (*Selmb.*)

(Folytatása következik.)

VEGYESEK.

Kossuth szobra Miskolczon. Nemes Miskolcz városa büszkén vallhatja, hogy őt illeti annak dicsősége, mikép először állított szobrot Kossuth Lajosnak. Az ércszobor Róna Józsefnek műve és méltán szegődik a jeles művész korábbi alkotásaihoz: a komáromi Klapka- és a zentai Jenő herceg-szobrokhoz. Életnagyságot haladó alakban ábrázolja Kossuthot amaz időből, mikor városról-városra járva szónokol, a nemzetet az 1848-iki megtámadott törvények védelmére szólítja.

KOSSUTH SZOBRA MISKOLCZON.

föl s a honvédséget megteremti. Férfiasan szép természet dicsmagyar földi, mentéje hátrasimul válláról, jobb karját szónoki mozdulattal magasra emeli, mintha ép a haza veszélyét hangoztatná s a nemzetet fegyverre szólítaná; balja, melyben struceztollas kalapját tartja, kardja markolatán nyugszik. Pünkösöd hétfőjén roppant közönség jelenlétében történt meg a leleplezés, melyen jelen volt Kossuth Lajos fia, Ferenc és huga, Ruttkayné. Szébnél szebb beszédek hangzottak el, egyszerűségében azonban a legszebb volt egy közönséges földművelő beszéde. Mindössze ezt mondta: «Mi, magyar földművelő nép is eljöttünk első szobrodhoz, Kossuth Lajos. Itt, e szent helyen esküszünk, hogy nem fogjuk soha elfelejteni nevedet: nem fogjuk elfelejteni, mert míg te földet adtál a népek, magad hontalanná lettél. A magyar földművelő nép nevében megkoszorúozom ércalakodat.» — A szobor képét bemutatjuk olvasóinknak Barna Hugó fotografiája után.

AZ ISKOLA VILÁGÁBÓL.

A lőcsei főreáliskola Arany-körének testvérünneperől lapunk zártáig nem érkezett tudósítás. Mint-hogy erről is élénk leírást, nem pedig merőben száraz programot akarunk adni: jövő számunkban fogunk e tárgyról megemlékezni.

A szabadkai tornaverseny Pünkösöd vasárnapján ment végbe és az országban eddig tartott tornaviadatok egyik legérdekesebbjévé alakult. Tizennyolcz intézet mintegy 700 tanulóval képviseltette magát, Budapestről 200 diák rándult le és oly messze földről is, mint Pozsony meg Érsekújvár, jöttek gimnázisták, hogy az elmaradt soproni kerületi verseny helyett Szabadkán arassanak babérokat. A diákhadsereget reggel külön vonat szállította *Palics* fürdőhelyre, hol a tó körül a város hatalmas térséget kerített el a verseny céljából. Itt az ifjúság oszlopokba tömörült és kétszáz torokból harsant az ég felé a Himnusz, mely után *Schmász* Endre főispán üdvözlő beszédet intézett az egybegyűltekhez. A verseny jól sikerült szabadgyakorlatokkal kezdődött, *Mathovics* Miklós tornatanár vezénylete alatt. Rá következő az *üszöverseny*: ezt eddig kevésbé kultiválták ifjúsági tornaviadalon, s a szabadkai kezdeményezés figyelemreméltó részben. A palicsi tó langymeleg vize elég biztosítékot nyújtott hygiénikus tekintetben, a meguszásra kitűzött távolság (100 méter) azonban tulságosan sok volt a fiatal erőknél; elesigázta őket e küzdelem, egy versenyző rosszul is lett, ám a kitűnően szervezett mentősereg legott helyreállította. Most a szabadkai, szegedi, pozsonyi és zombori főgimnáziumok meg a szegedi tanítóképző csapatai mutattak be katonai rendgyakorlatokat, valóban katonás szabatossággal, miért is díszokleveleket kaptak. Érdekes látványosságot tárt elő a szereken való tornászás, noha itt kelletténél több *czirkuszi* mutatvánnyal álltak elő: legszebben a budapesti V. kerületi, szabadkai és újvidéki diákok végezték dolgukat. A játékoknál sok eredeti magyar játékban gyönyörködhetett a közönség: kitűnt itt a budapesti ev. ref. főgimnázium csapata, míg a botgyakorlatokban a szegedi gimnáziumbeliek, a buzogányjátékban az érsekújváriak jeleskedtek.

Az egyéni versenyek során egymást érték a 100 méteres futás, *gyaloglás* (új píccé, mely nem igen vált be, a mennyiben a tüzes, fiatal vérmérséklettel nem egyezett: az ifjak versenyfutást csináltak belőle), magas- és távolugrás, függeszkedés, súlydobás, rúdugrás magasba. Valóban sajnáljuk, hogy terünk szűke miatt nem említhetjük meg annak a sok derék ifjúnak nevét, kik első vagy második helyen győzvének, ezüst- és bronz-éremmel jutalmaztattak. Most csupán az *aranyérmeseket* sorolhatjuk föl névszerint, kik is: *Hevesi* István kunfélegyházi tanítójelölt (futásban), *Goronics* Sándor bajai tanítójelölt és *Richter* Nándor szabadkai főgimnázista (függeszkedésben), *Schubert* Ernő budapesti VII. ker. főgimnázista (gyaloglásban) és *Szachse* Béla, budapesti V. kerületi főreáliskolai tanuló (rúdugrás magasba). E két fővárosi diák pompás emléktárgyakat is kapott a gáláns házigazdától, Szabadka városától: *Schubert* Ernő aranyórát, *Szachse* Béla gyémánt mellűt. Az egyéni versenyekben általában a budapesti VII. kerületi főgimnázium diákjai tüntek ki legjobban, diadalak számával messze maguk mögött hagyva a többi intézeteket. Nyomukban az V. kerületi főreáliskolai járnak legtöbb nyereséssel, ezután a szabadkai főgimnázium növendékei és a félegyházi tanítók egyenlő mértékben osztakoznak a

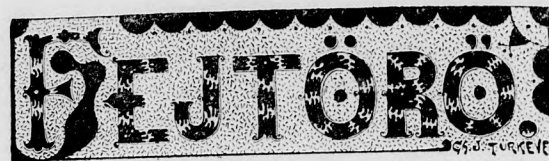
dicsőségen. Az eredményeket egyébként a következő táblázatban állítottuk össze:

Nyert	arany	ezüst	bronz
é r m e t			
Budapest, ev. ref. főgimn.	0	2	3
„ II. ker. főreál	0	5	3
„ V. ker. főgimn.	0	2	7
„ V. ker. főreál	1	5	4
„ VII. ker. főgimn.	1	11	2
Baja, főgimnázium	0	5	1
„ tanítóképző	1	5	4
Érsekújvár, főgimnázium	0	1	0
Félegyháza, tanítóképző	1	4	2
Halas, főgimnázium	0	5	2
Pozsony, főgimnázium	0	2	2
Szabadka, főgimnázium	1	4	2
Szeged, főgimnázium	0	1	2
„ főreál	0	3	2
„ tanítóképző	0	1	1
Ujvidék, főgimnázium	0	0	2
Zombor, főgimnázium	0	2	2

A vetélkedés végső pontját a kötélhuzás tette, melynél 2—2 intézetnek 10 kiszemelt növendékei mérkőzött egymással. A markos szabadkai legények kétszer győztek, elhúzván messziről jött vendégeiket, az érsekújváriakat és a pozsonyiakat. A bajaiak kunfélegyházi kollégáikat vontatták ki helyükből, míg a szegedi tanítóképző csapata a hatalmas halasiakkal szemben „lerakta a fegyvert”.

Este Szabadka városa megvendégelte az ifjúságot. Jókedv, vigasság uralkodott: dőlt a toasztok árja: így egy szabadkai diák felköszöntötte az ország másik végéből érkezett pozsonyiakat, mire azoknak egyike megköszönte a bácskaiak szíves vendéglátását. Kedves emlékekkel oszoltak aztán másnap szét a diákok a szélrózsa minden tája felé.

Dal, zene. A losonci állami főgimnázium dal- és zeneköre május hó 27-én pompásan sikerült hangversenyt rendezett, mely szerencsésen egyesítette a hazai és idegen remekdarabokat. Különösen a szépen összejátszó quartettek érdemelték ki a tetszést. Íme a műsor: 1. Erkel: Egyveleg a «Bánk bán» operából, előadta az ifjúsági zenekar. 2. Böhm K.: a) «Intermezzo»; b) «Rondo-Finale», előadták Büchler Ödön VII. o. tan. (I. hegedű), Widder Sándor V. oszt. tan. (II. hegedű), Knubels Rudolf VII. o. tan. (fuvola) és Szalay Sándor VIII. o. t. (zongora). 3. Magyar népdal-egyveleg, előadta az ifjúsági énekkar. 4. Eichhern: «Merengés», hegedűn előadta Büchler Ödön VII. o. t., zongorán kísérte Kohn Rudolf V. o. t. 5. Kiss József: «Gedővár asszonya», szavalta Szalay Sándor VIII. o. t. 6. Brahms: Magyar táncok, zongorán előadták Kugel Adolf és Kugel János IV. oszt. tanulók. 7. a) Rode P.: Dal változatokkal (vonósnyéves), előadták Büchler Ödön VII. o. t. (I. hegedű), Widder Sándor V. o. t. (II. hegedű), Jelenik Mór VIII. o. t. (mély hegedű) és Fűke Sándor VIII. o. t. (gordonka). b) Mozart: «Menuet». 8. Doppler: «Fuvola-kettős hegedű- és zongorakísérettel», előadták Bender Károly IV. éves kép. növ. (I. fuvola), Knubels Rudolf VII. oszt. tan. (II. fuvola), Büchler Ödön VII. o. t. (hegedű) és Kohn Rudolf V. o. t. (zongora). 9. Ifj. Lehár F.: «Losonci induló», előadta az ifjúsági zenekar.

Jelige: Fejtörő az elme sportja.

Rovatvezető: Csiszár József.

Számítási kérdés:

Egy társaságban 266-an vannak: férfiak, nők és gyermekek. Négyeszer annyi a férfi, mint a gyermek és kétszer annyi a nő, mint a gyermek. Hány férfi, hány nő és hány gyermek volt a társaságban?

Földrajzi kérdés:

Mi a neve azon hegységnek, a mely a Nagy-Ágnak a Tiszába való beömlésétől a Tisza s a Nagy-Alföld között terül el; északnyugatról délkeletre a Tiszával párhuzamosan csap a Túr folyó völgyéig? Melyik a legmagasabb csúcsa?

Történelmi kérdés:

Ki volt Róma negyedik királya? Numa unokája; megvetette Ostiának, Róma kikötő városának alapját s legyőzte a latinokat.

Természettudományi kérdés:

Mi a neve azon tüskés bokornak, a melynek szárnyaltan karélyos levelei és ernyőalakú fehér virágai vannak; gyümölege almaszerű kis ártérnés két rekeszszel, csontkemény rekeszfalakkal; gyakran vadon tenyész, sövénynek is ültetik; fája kemény?

Vegyztani kérdés:

Mi a neve a buzérgyökér festőanyagának? Mesterséges úton anthracénből állítják elő; sárgáspiros jegezei forró vízben, alkoholban, ætherben oldódnak; aljakkal különféle sókat alkot, melyeket kelmék és szövetek festésére használnak.

Megfejtési határidő június 11.

A 22. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése:

Számítási kérdés: A líbák 22-en voltak. **Földrajzi kérdés:** Arva-Váralja. **Történelmi kérdés:** Kadocea hún vezér. **Természettudományi kérdés:** Fajd (tetrao).

Helyesen megfejtették: Dusesinszky István, Weiller Vilmos, Eisler M. József és Alfréd, Tremmer Rezső, Worlicsek Frigyes, Böhm Gy., Alliquander Ödön, Puszkás Endre, Grimm Aladár, Lányi Rudolf, Kukuberg Henrik, Pataky Lajos, Fiedler Kálmán, Teesz Lajos, Krumm Ödön, Grün József, Andriška Emil, Kárász Géza, Farmasy Antal, Balog Imre, Buzáth Jenő, Batori Oszkár, Blum Rezső, Galotti Miksa, Körmeny György, Finály Árpád, Havas Gyula, Gretzmacher Jenő, Szeremley Császár Lőránd, Csáthy Dezső, Köhegyi Andor, Halmi Gyula, Hübner János, Schlesinger Ferencz, Mikó József, Giczey Lajos, Trummer Árpád, Wollner Ernő, Kutlik Félix, Bayer Károly, Herresbacher Dénes, Klein Ernő, Slákovits Gergely, Schmid Károly, *Denk Gusztáv*, Halphen Jenő, Reiser Sándor, Szüts Olivér, Török Andor, Lichtenstern Béla, Reisz Lipót, Hodács Ágost, Rosenfeld Richard, Süle Antal, Nikolényi István, Hajós Jenő, Freund Géza, Stodola József, Grünhut Márton, Rippner Dávid, Fleischer István, Vértes József, Tomanóczy József, Laban Antal, Venetianer Frigyes, Kurcz Ede, Kirchner Gyula, Szécskay Dezső, Jakab Gyula, Kállai Béla, Börözlly Kálmán, Gerstlauer Albert, Horváth Dezső, Grossmann Oszkár.

A kifizött könyvjutalmat, Burián J. «Latin synonymiká»-ját *Denk Gusztáv* főgimn. VI. oszt. tanuló nyerte el Nagy-Szebenben. (Schewiss-u. 22. sz.)

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	SZERKESZTI	SZERKESZTŐSÉG:
Negyed évre... 1 frt 20 kr.	Dr. RUPP KORNÉL	Budapest, IX., Soroksári-u. 31.
Fél évre... 2 frt 40 kr.	főgymnasiaumi tanár.	KIADÓHIVATAL:
Egész évre... 4 frt 80 kr.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.	Budapest, IV., Egyetem-utca 4.
<i>Megjelenik minden vasárnap.</i>		<i>Kéziratokat nem adunk vissza.</i>

Utóhang az Arany-ünnephez.

Nem hiszem, hogy Magyarországon lett volna valaha valamelyik középiskolai önképzőkörnek olyan huszonöt éves jubileuma, mint a milyenben a löcsei állami főreáliskolai Arany-körnek most volt része.

Az egész ország értelmiségének figyelme fordult egy pillanatra — *nem ránk*, hanem arra a lelkes fővárosi ifjúságra, mely nagyobb szabású irodalmi ünnepé avatta a mi szűk körű jubileumunkat és kegyeletünk koszorújának elhelyezését.

Igazán mondom, zavarban vagyok, vajjon kinek tartozunk mi nagyobb köszönettel a Budapesten rendezett szép jubileumi ünnepért? A Szerkesztő úrnak-e, ki szellemes ötletével és fáradhatatlan ügyzetel ily módon tette magáévá körünk ügyét; vagy pedig önöknek, fiatal barátaim, kik tömeges megjelenésükkel és lelkesedésük nemes tüzével megvalósították a fényes ünnepet?!

Azzal, hogy vidéki testvéreiert ily szépen viselte magát a budapesti ifjúság — magát tisztelte meg, mert oly költő szobra előtt fejezte ki hódoló tiszteletét, oly költő emléke előtt emelt kalapot, ki szívvel-lélekkel magyar volt. Csengő visszhangja a magyar szívnek, magyar érzésnek és fajunk eszményi típusa.

A mi koszorúnk az egész magyar haza ifjúságának koszorúja volt, mert minden tanulónak megdobbant a szíve, felbuzdult a lelkesedése, midőn arra gondolt, hogy az ország szívének ifjúsága ünnepiesen meghajtotta zászlaját a nagy költő emléke előtt.

Együtt érzett önökkel, fiatal barátaim, minden

magyar tanuló és önök fényesen bebizonyították, hogy nem hiába laknak az ország szívében, mert olyan példát mutattak, mely méltó bármely ország fővárosának tanulóihoz.

Fogadják innen a messze távolból, a Magastátra aljáról hálás, nagyon hálás köszönetünket a fényesen sikerült ünnepért és meleg, baráti kézszorításunkat oly impozánsan nyilvánított testvéri rokonszenvedésükért!

Nagy kincs a mi fajszeretetünk és szeretetünk egymás iránt, mert ebben rejlik annak a világtörténelmileg híres magyar hazaszeretetnek titka is, melyet nem régiben is egy koronás főmagasztalt ország-világ előtt.

Örül a lelkem, ha fiatalságunk kegyeletel lelkeseését látom elhunyt nagyjaink iránt. Ilyenkor mindig szabadságharcunk egy fényes alakjának, a lángelkű költőnek azon költeménye jut eszembe, melyben azon aggódik, vajjon «Lesz-e gyümölcs a fán, melynek nincs virága? ...» Mi nem aggódunk! A *honvédek* unokái lelkesednek a szép eszméért és méltók nagyapáikhoz! A mi ifjúságunk *virág* — és én lelkem erős hitével hiszem, hogy ha elkövetkeznék az idő, midőn a haza önöktől, fiatal barátaim, nagyobb áldozatot kívánna, önök épp oly lelkesedéssel állanak azon lobogó alá, melylyel most nagy költőnk szobra elé vonultak.

Mi, az önök oktatói, egy szép tapasztalattal, önök pedig egy kedves emlékekkel lettek gazdagabbak az Arany-ünnep rendezésekor. Nyertünk mind a ketten, de az önök nyeresége nagyobb, mert *jó példát adtak az utánuk jövőeknek és mert önöké a jövő!* Éljen a fővárosi lelkes tanuló ifjúság!

Dr. Sárfly Aladár.